

ВПРОВАДЖЕННЯ БЮДЖЕТІВ УЧАСТІ В МІСТАХ УКРАЇНИ

Залучення громадян до процесу функціонування населених пунктів, в яких вони проживають, і бюджетного процесу зокрема можливе в умовах демократії участі, яка передбачає поєднання елементів представницької демократії на національному рівні з прямою участю населення у політичному процесі на місцевому рівні. У практиці більшості європейських країн популярним стає залучення громадян до прийняття рішень на місцевому рівні, де можливості громадської участі набагато ширші порівняно з національним рівнем.

Бюджет участі або партисипативний бюджет є однією з форм демократії участі на місцевому рівні, що забезпечує «системний механізм» залучення громадян до процесу прийняття бюджетних рішень певної територіальної громади. Поняття «бюджет участі» можна розглядати у широкому класичному розумінні: впровадження такого бюджету вимагає повної зміни уявлення про управління містом – необхідність відходу від класичної представницької демократії до демократії участі, яка акцентує увагу на прямій участі громадян у політичному процесі на рівні міста. У вузькому сенсі бюджет участі є демократичним процесом, в якому мешканці безпосередньо вирішують, як витратити певну частину місцевого бюджету.

Документ, що впроваджує бюджет участі на території певного міста, супроводжується публічною заявою його мера, що буде виконувати завдання (вимоги) жителів, та додатком, де вказана сума, у межах якої мають право розпоряджатися громадяни, вимоги участі у громадських зустрічах та графік здійснення етапів даного процесу [1].

Бюджет участі був вперше запроваджений на муніципальному рівні, але в даний час реалізується на рівні органів державного управління та привертає увагу міжнародної спільноти (сам термін «бюджет участі» входить до переліку рекомендацій ООН щодо формування та використання місцевих бюджетів)

В Україні вперше бюджет участі було впроваджено в 2015 році в трьох містах: Чернігові, Черкасах та Полтаві. В цілому ж на сьогодні партиципаторний бюджет активно впроваджується в більш ніж 45 містах, 23 з яких – обласні центри.

Фінансування для бюджету участі в таких випадках розподіляється щороку з бюджету міста. Але є випадки, хоча й небагато, коли реалізація бюджету участі регулюється цільовою строковою програмою – як у Дніпрі, Харкові, Полтаві, Сєверодонецьку та Черкасах. В таких містах існує певний ризик, що строк дії програми після її завершення не буде продовжено і, відповідно, не буде забезпечено подальшу реалізацію бюджету участі.

У Дніпрі в положенні про «Бюджет участі» чітко визначені сфери, в рамках яких можливо подавати проекти: безпека та громадський порядок, благоустрій та інфраструктура, енергозбереження, культура та туризм, комунальне господарство, навколишнє середовище, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, спорт та телекомунікації, зв'язок та інформаційні технології.

В Івано-Франківську на початку календарного року є обов'язковим проведення публічних дискусій про пріоритети розвитку міста та визначення проблем – тематики проектів. У Сумах автори проектів можуть звертатися за консультацією стосовно визначення вартості проекту та з інших питань щодо заповнення форми проекту до відповідних виконавчих органів Сумської міської ради [2].

Вважаємо, що бюджет участі в контексті довгострокової реформи має такі переваги для українського суспільства:

– побудова діалогу між громадянами та представниками влади, у межах якого основні вимоги громадян перетворювалися б на конкретні та обґрунтовані пропозиції;

– вплив на багато аспектів соціально-економічного характеру, а саме на спрямування бюджетних коштів до найбільш потребуючих територіальних районів та соціальних груп населення; залучення соціальних груп населення, які до того часу не брали участь у громадських дискусіях;

– зосередження на довгострокових цілях і пріоритетах бюджетної політики на місцевому рівні, підтримка сталого розвитку міст з точки зору економічної, соціальної, культурної та екологічної ситуації.

Україна потребує впровадження бюджету участі як частини кардинальної адміністративної реформи, яка передбачає не лише надання можливості громадянам розпоряджатися невеликою частиною державних коштів, а й змінити підхід до розуміння процесу управління містом, в якому громадськість була б трактована як повноцінний партнер для представників місцевих органів влади. Таким чином, впровадження щорічної практики використання бюджету участі органами місцевого самоврядування в Україні може розглядатися як частина реформи децентралізації державної влади, яка в даний час здійснюється.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що для ефективного впровадження бюджету участі в Україні необхідне співіснування трьох основних факторів. По-перше, введення цього інструменту вимагає сильної підтримки з боку державних органів влади, яка не блокуватиме громадські ініціативи та процедури і буде готова відмовитися від реалізації частини своїх повноважень на користь громадян. По-друге, ці механізми можуть ефективно функціонувати тільки в громадянському суспільстві, яке хотітиме і матиме реальну можливість брати в них участь. Як видно з практичного досвіду інших країн, безпосередні форми участі громадян у здійсненні влади є найбільш успішними на місцевому рівні, де активно діють неурядові організації та інші громадські рухи. Останнім важливим елементом є наявні фінансові ресурси для реалізації запланованих проектів, відібраних громадянами [3].

Разом з тим, право участі громадян у прийнятті бюджетних рішень може бути реалізоване повною мірою, коли в загальному бюджеті адміністративно-територіальної одиниці буде виділено певну суму бюджетних коштів для виняткового розпорядження громадян. Позитивний досвід багатьох країн світу та своєрідна мода на активізацію громадської участі дають змогу зробити висновок, що ідея впровадження бюджету участі стає потужним інструментом у руках громадян. Бюджет участі має величезний потенціал, але для його використання він має бути організованим не тільки для мешканців, а й насамперед разом з ними.

Список використаних джерел:

1. Офіційна інтернет-сторінка Сопотської ініціативи розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sopockainicjatywa.org>.

2. Бюджет участі в містах України: регіональний розріз [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.prostir.ua/?news=byudzheth-uchasti-v-mistah-ukrajiny-rehionalnyj-rozriz>.

3. Кириленко О. Перспективи запровадження бюджету участі в Україні на основі зарубіжного досвіду / О. Кириленко, І. Чайковська // «Вісник ТНЕУ». – № 2. – 2015. – С. 86–100.